

Lactantius om tidens kristenforfølgelser

Lactantius (ca. 250-325) var retoriker, forfatter og kristen teolog. I sit hovedværk, *Institutiones Divinae* (De guddommelige institutioner) skrevet mellem år 303 og 311, angriber han de hedenske religioners og filosofers vranglære og fremhæver kristendommen som den sande lære. Desuden bebrejder han de romerske myndigheder, at de med vold og magt har forsøgt at få kristne til at opgive deres religion. Herunder et uddrag af Lactantius' oprindelige *Divinae institutiones* samt hans senere forkortede udgave (*epitome*) af dette værk.

[*Institutiones Divinae*:]

[...] [Lactantius fremfører, at det er i overensstemmelse med dyden, at forsvare retfærdigheden uanset omkostningerne, men at romerne i stedet har forsvaret uvidenheden ved at forsøge at omvende de kristne.] Stræber de så efter at opnå dette gennem samtale eller ved at fremføre et eller andet argument? Overhovedet ikke. De forsøger derimod at opnå dette ved hjælp af magt-anvendelse og tortur. [...]

Hvorfor raser de da således, at de øger deres dårskab, mens de ønsker at mindske den? Tortur og fromhed er meget forskellige ting. Og ej heller er det muligt for sandheden at forenes med vold eller retfærdighed med grusomhed. [...] For religion skal forsvares, ikke ved at slå ihjel, men ved at dø; ikke ved grusomhed, men ved udholdenhed; ikke ved at pådrage sig skyld, men ved at være i god tro. Thi de førstnævnte tilhører onderne, men de sidstnævnte goderne. [...]

Jeg ønsker derfor at spørge dem om, hvem de især tror, de gør en tjeneste ved at tvinge dem til at ofre mod deres vilje?¹ Er det dem, de tvinger? Men det er jo ikke en venlighed, der udøves mod én, der nægter det. [...] Så hvorfor chikanerer, torturerer og svækker de dem så grusomt, hvis de ønsker deres sikkerhed? Eller siden hvornår er fromheden blevet så ufrom, at de på denne elendige måde enten ødelægger eller nedbryder dem, hvis velfærd de ønsker at fremme? Eller gør de guderne en tjeneste? Men det er ikke et offer, når det afpresses fra en person mod dennes vilje. For medmindre det tilbydes spontant og fra sjælen, er det en forbandelse. Det vil sige, når mennesker ofrer, fordi de er tvunget dertil ved lov, påførelse af skade, fængsel eller ved tortur. Hvis det er guder, der tilbedes på denne måde, burde de alene af denne grund ikke tilbedes, fordi de ønsker at blive tilbedt på denne måde. De har uden tvivl gjort sig værdige til menneskehedens afsky, da det er libationsofre² bestående af tårer, skrig og blod, der strømmer fra alle lemmer, der skænkes til dem. [...]

Vi stoler på Himlens Majestæt, som har magt til at hævne foragt, der vises mod Ham, ligesom Han også har magt til at hævne de ulykker og skader, der påføres Hans tjenere. Og derfor, når vi påføres så ugudelige lidelser, modsætter vi os ikke engang med ord, men vi overlader hævn til Gud og handler ikke som dem, der vil give det udseende af, at de er deres guders forsvare, og som uden tilbageholdenhed raser mod dem, der ikke tilbeder dem. [...]

¹ Der hentydes her til de romerske myndigheders forsøg på under kristenforfølgelserne at tvinge kristne til at ofre til de gamle hedenske guder og dermed opgive deres tro.

² *Libationsoffer*: offer, der består af en væske (ofte vin), der hældes f.eks. på jorden, over et alter eller en anden genstand.

[*Epitome institutionum divinarum*:]

Nogle vil måske lade som om, men de vil ikke kunne ønske det. Kort sagt, nogle har grundet frygt for pinsler eller fordi de er blevet overvundet af tortur gået med til afskyelige ofringer, men de gør aldrig det frivilligt, som de gjorde af nødvendighed. Og når de igen får muligheden, og friheden genoprettes, tyr de atter til Gud og appellerer til Ham med bønner og tårer, idet de ikke angrer et ønske, de ikke nærede, men den nødvendighed, der blev dem påtvunget. Og tilgivelse nægtes ikke dem, der gør bod. Hvad opnår da den, der besudler kroppen, når han ikke kan ændre viljen?

Men i det hele taget jubler folk af ringe forstand på uforskammet måde og med utrolig beredvillighed, hvis de har fået et åndeligt menneske til at ofre foran deres guder, og glæder sig som om, de har sendt en fjende under åget. Men hvis nogen, der hverken er skræmt af trusler eller af tortur, skulle vælge at foretrække sin tro frem for sit liv, så anvender grusomheden al sin opfindsomhed mod ham, planlægger frygtelige og utålelige ting. Og fordi de ved, at døden for Guds sag er herlig, og at dette er en sejr for os, hvis vi, idet vi har overvundet torturerne, ofrer vores liv for troens og religionens skyld, bestræber de sig også på at overvinde os. De slår os ikke ihjel, men de udsøger sig nye og uhørte torturformer, for at kødets svaghed skal give efter for smerter, og hvis det ikke giver efter, udsætter de yderligere straf og anvender omhyggelig pleje af sårene, for at en gentagelse af torturen kan forårsage mere smerte, mens arene endnu er friske. Og mens de praktiserer denne tortur over for de uskyldige, betragter de åbenbart sig selv som fromme, retfærdige og religiøse (for de fryder sig over sådanne ofre til deres guder), men de betegner de andre som ugudelige og desperate. Hvilken form for perversitet er dette, at den, der straffes, selv om han er uskyldig, skal kaldes desperat og ugudelig, mens torturbøddlen på den anden side skal kaldes retfærdig og from! [...]

Institutiones Divinae 5.20f.: Oversættelse af J. Rosenløv efter W. Fletcher i A. Roberts o.a. (red.): *From Ante-Nicene Fathers*, vol. 7. Buffalo, NY (1886). *Epitome institutionum divinarum* 54: Oversættelse af J. Rosenløv efter W. Fletcher ibid.